

TERÉNYI EDE 80 ÉVES. EGY ÉLET A MŰVÉSZET, A PEDAGÓGIA ÉS A ZENETUDOMÁNY SZOLGÁLATÁBAN

Több száz zenei műnek a szerzője, Terényi Ede (*1935) markáns és eredeti személyisége az erdélyi kulturális életnek.

Számára a zeneszerzés nem egy műalkotási folyamatot jelent, esetleges matematikai képletek alapján. Lénye állandóan zenében és zene által él. A zene életének értelme, egzisztenciális motivációja. Végtelenül érzékeny lélek, aki inspirálni hagyja magát egy szó, egy kép által, egy gesztus, egy költői versszak, vagy egy szép meghallgatott zenemű által. Alkotásai egyrészt a spontán inspiráció hatására születtek, másrészt pedig tudatos zenei csiszolási, finomítási munka nyomán, ami az úgynevezett zeneszerzői kézműipari kivitelezés keretébe tartozik.

Kompozíciói műfajilag széles palettán mozognak, a szóló daraboktól egészen a hangszeres versenyművekig, a daloktól az operáig, a kamaraművektől egészen a terjedelmes szimfóniáig.

Műveinek címei általában sugallják azok főgondolatát, nem absztrakt és nem rejtelmes címek. A címek kifejezik és szintetizálják az adott mű expresszív tartalmát, jelentőségteljesek és irányítják a hallgató műélvezetét.

Megállok egy cím felett: „Aranyág”, és idézem a zeneszerzőt: „A NOMEN EST OMEN latin közmondás a zeneművekre is érvényes. Egy szabad fordítást alkalmaznék: a zenemű címe egyben a zenemű sorsa is. Évtizedek leforgása alatt számomra meggyőződéssé vált az a gondolat, hogy a cím nemcsak kalauzolja a hallgatót, nemcsak egy direkt hivatkozás a zenei folyamat egy lehetséges programjára, hanem sokkal több ettől. A cím egy energetikai mag, egy áldott erőforrás, mely kisugárzik az alkotás zenei légkörére. Eszerint, kerültem az absztrakt címeket, melyek divattá váltak a múlt század 1960-70-es éveiben. Ilyen cím az 'Aranyág'. Ez egy 'Aranyesőnek'

(‘Aranyágnak’) is nevezett fa hangzóformája, mely a tavasz legelső csodálatos virágjaként jelenik meg. A tavasz megérkezésével együtt születtem (március 12-kén), így könnyen azonosultam egy fával, amely a megújulást hirdeti – vagy másképp fogalmazva – a tavasz és egy ember újjászületésével.”

I. INTRODUZIONE
Adagio molto $J = 60$

The score is for the introduction of 'Golden Spring' (Aranyág). It is in 4/4 time, marked 'Adagio molto' with a tempo of 60 beats per minute. The instrumentation includes Cembalo (Cemb.), Violini (VI.), Violoni (Vla.), Percussion II (Perc. II.), and a Chimes (Ch.) part. The percussion part features a 'Jazz improv.' section with 'Perc. II 15'' and 'Ch.' parts, including 'Tamtan' and 'Pianta' patterns. The woodwinds (VI., Vla., Vlc., Ch.) play a melodic line marked 'p espr. legato'. The strings (VI., Vlc.) play a rhythmic accompaniment. The score includes dynamic markings such as *f*, *ff*, *pp*, and *mp*, and performance instructions like 'arp. sempre simile' and 'Pianta'. The score is divided into two systems, with measures 1-15 and 16-20 shown.

Ede Terényi: *Golden Spring (Aranyág)*, Introduzione, p. 1

Elmerülve egy-egy zeneszerző előd művének légkörében, Terényi Ede számos szerzeményét dedikálta az adott zeneszerzőnek, mintegy *Hommage* a zeneművészet mestereinek. Aláír ilyen értelemben címeket, mint például: „*Haendel-rhapsody*”, „*Purcell-Epitaph*”, „*Vivaldiana*”, „*Bernstein-variations*”, „*Parade – Hommage à Eric Satie*”, „*Gershwin – serenade*”. Ez utóbbi mű *Bluesra* utaló bevezetője szinte áthelyez minket Gershwin keserűen egzotikus világába.

A zeneszerző szerint:

„Az életem során találkoztam számos zeneművel, mely bennem teljes imádást keltett a mű és a szerzője iránt. Mindig forró lelkesedést éreztem, hogy egy általam alkotott művel tiszteljek az adott zenei alkotások és szerzőik előtt, oly csodálatos teremtések, melyek engem oly mélyen elbűvöltek. Egy találkozás ez a hangok világában, a legközvetlenebb művészi átélés, a tudatomban kiemelt alkotások egyfajta zenei tükre. Gershwinnek különleges helye van ebben a zenei csodálatban. Kiváltképpen lenyűgöz kifejezésének könnyedsége, eleganciája és zenéjének találékonysága”.

Megkérdezve a szerzőt, hogy melyik a kedvenc zenei műfaja, Terényi Ede gondolkodás nélkül válaszolt: **az opera**. Lényegében drámai szellem, a zeneszerző egy szilárd építmény-komplexumot létesít e műfajban, a kilencvenes években komponálva egy egész sorozat **monooperát**: „*Mephistofaust*”, „*Mahabharata*”, „*Les fêtes d’Ulysse*”, „*La Divina Commedia*”, „*Amor Sanctus*”, „*Kalevala*”, „*New Adam*”, „*Nomad Songs*”, „*Japan’s flowers*”, „*Behind of Silence*”, és más művek.

Miért Mono-opera? – kérdeztem a szerzőtől:

„Mono-operát komponálok, mert sztereo-opera már van elég. A ‘Sztereo’ szót idézőjelbe ériem, arra a gondolatra utalva, hogy a drámai cselekmény több szereplő által van kifejezve. Olykor túl sok szereplő által. Az opera fejlődése a XX. században egy szereplőszám csökkenési tendenciát mutat. Növekszik viszont az előadó szerepe és fontossága, a tartalom által és többes művészi feladat felépítése által. Ez a csökkenési folyamat egészen addig ér el, hogy egyetlen szereplő marad a színpadon. Lásd: Schönberg – ‘Erwartung’, Poulenc – ‘Az emberi hang’ és más műveket. Jelenleg a mono-opera divatban van. Az interneten sok e műfajba tartozó művet találunk. Én szenzációs teljesítménynek tartom több szereplő színpadi megjelenítését egyetlen előadó által, több szereplő mely mindegyik különböző karakterű, sőt egyéni jellegzetes hangkiejtése van, egyéni színpadi mozgással, mimikával rendelkezik, az előadó megőrizve ugyanakkor saját művészi személyiségének integritását.”

X.

Allegro tumultuoso $\text{♩} = 144 - 168$ *f* Vibr. col legno

Perc. 1 *f* Vibr. col legno

Perc. 2 Gr. C.

Harp *ppp* *pp* *ossia* 5 *rep. molte volte senza misura*

Voice *f*
 Vaka vanha Väinämöinen Silloin tuon sanoiksi virkki:
 Vénseges vén Vejnemöjen ekkor fennen felel néki:
 mak sat lei väk si
 Máj jad lesz majd a

Piano *ppp* *senza misura, libero cresc. poco a poco* *rep. molte volte ad. lib.* 2. 3. 4. *rep.*

ff *ff*

pä - - ta - vi ma - - rut - mak - - san
 ke - - nye - rem zsi - - ge - red - lesz a

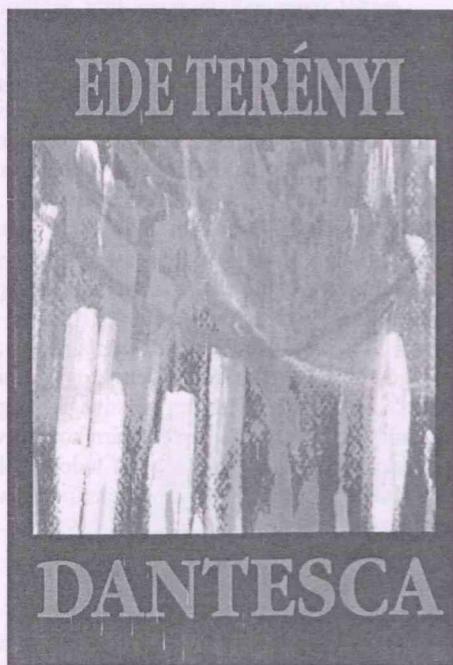
rep. 2. *rep.* 2.

Ede Terényi: Kalevala, X. rész, Allegro tumultuoso

Terényi Ede **vallása a zene**. Számos zeneműve élő kifejezése a szerző transzcendentálissal való kapcsolatának. Zenéje élénk kolorisztikus képektől áthatott. Nála a hang az szín, a szín az hang, és a szó az zene ...

A kreatív játék híveként, a zeneszerző átülteti kolorisztikus látomásait számos grafikai alkotásba és festménybe is. Létrehozta így, többek között a 25 képet tartalmazó *Dantesca* sorozatot, melyet Dante *Divina Commedia*-ja inspirált.

*„Csüggedtem volna, lankadt képzelettel,
De folyton – gyors kerékként forgatott
Vágyat és célt vennem a Szeretet, mely
Mozgat napot és minden csillagot.”¹*

Terényi Ede: *Dantesca*, Echinox kiadó, Kolozsvár, 2004.

¹ Fordította Babits Mihály.

Kérdeztem tovább a szerzőt: Mester, mint a művészet örök szerelmese, úgy gondolja, hogy a művészet iránti szeretet „*mozgathat napot és minden csillagot*”?

A szerző mosolyogva válaszolt e kérdésre:

„*A modern zenéből, már rég kezdett eltűnni ez a Dante által kifejezett szeretet. Adjuk vissza a zenének azt ami az ő lényege, hogy átölelje az emberiséget a szeretet örömeiben és boldogságában. Ezt akartam kifejezni a „Vivaldiana” című művem által, amely az én katartikus művem. 1983-ban volt komponálva és művészi irányváltó szerepe van, úgy mondanám, hogy aranymetszete a zeneszerzői fejlődésemmek. Ez a mű átvezet a világ racionális megértésétől, mindannak a szeretetére amely mozgathat napot és minden csillagot.*”

Terényi Ede, tanárként 1958-tól 2012-ig a kolozsvári „Gheorghe Dima” Zeneakadémián tanított, az évek folyamán több tantárgyat, úgy mint: ellenpont, összhangzattan, zeneszerzés, muzikológia, kórusátírat, zenei dramaturgia. A zenei dramaturgia szak létrehozása a kolozsvári zeneakadémián, az 1990-es években az ő nevéhez fűződik. Jómagam muzikológiát végeztem a szaktantárgy vezető tanári irányítása alatt, és a zenetudomány mellett összhangzattant tanultam az egyetemi években vele. Nála végeztem a magiszteri tanulmányaimat is, a licenc, a disszertáció és a doktori dolgozatomat is az ő irányítása alatt írtam. Később mint óraadó asszisztens is vele dolgoztam a zeneakadémia távoktatásos osztályaiban, ellenpontot, kórusátíratot, összhangzattant, zenei dramaturgiát tanítva. Összesen 17 évet dolgoztunk együtt (1990-től 2007-ig). Mint tanár, Terényi Ede nagyon komplex felkészültségű pedagógus volt. Arra törekedett, hogy a diák szaktudását gyakorlat által fejlessze. Úgy adta le tantárgyai anyagát, hogy szinte nem is vetted észre, hogy tanít. Csak szemeszter végén, amikor átolvastad a jegyzeteket, akkor vetted észre, hogy valójában ezt már tudod. Tökéletesen ráillettek Terényi Edére Kahlil Gibrán „*A próféta*” című könyvében kifejezett szavai a tanításról. Idézem:

„*A tanító, aki követői között a templom árnyékában jár, nem bölcsességéből ad át nekik, hanem hitéből és szeretetéből.*

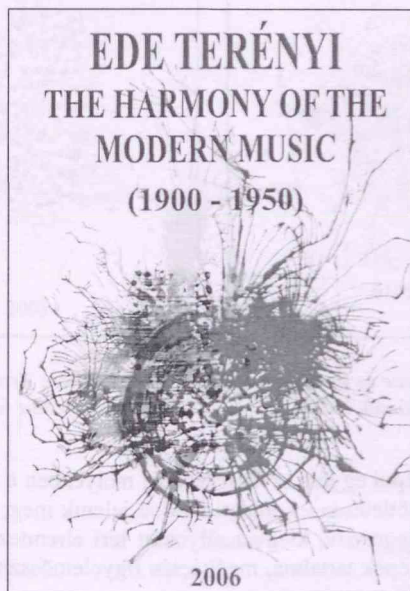
Ha valóban bölcs, nem azt kívánja, hogy belépjete az ő bölcsességének házába, hanem inkább saját elmétek küszöbére vezet benneteket.”²

Minden zenei és nem zenei témáról el lehetett vele beszélgetni, mert Terényi Ede nemcsak a zenészt nevelte a diákjaiban, hanem az embert is. Tudta, kiismerte minden diákjának a természetét és a gyengéjét. Jó pár szer-

² Gibrán, Kahlil, *A Próféta (The Prophet)*, Édesvíz kiadó, Budapest, 1998, 73. old.

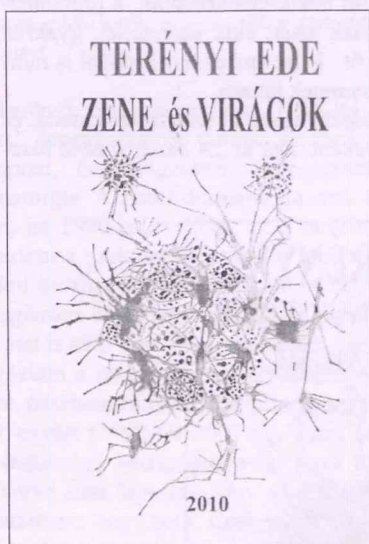
zói kötetet kaptam tőle ajándékba és egyik könyvének dedikációjában azt írta nekem: „*Gabinak karácsonyi, újévi ajándékként, köszönettel, szeretettel kívánva szép életet, sikeres pályát és önmaga feletti fegyelmezett uralmat. Akkor sikerülni fog! Terényi Edétől, 2001 Kolozsvár, november 29 – egy havas novemberben*”. Gyakran leveszem a könyvét polcomról, mert azóta is, több-kevesebb sikerrel az önmagam (oroszlán és tüzlő) feletti fegyelmezett uralmon dolgozom. Biztos vagyok benne, hogy hozzám hasonlóan Terényi Ede minden diákja megkapta tőle a személyre szabott dedikációját. Egyébként nyugodt, kedves tanári természet jellemezte, akinek mindig volt ideje meghallgatni a diákjait, és elmesélni nekik tapasztalatait, a problémáikra vonatkozó meglátásait. Sokan vannak azok, akik szeretettel, gyakran gondolnak rá, és mai napig nem felejtik őt. Mint ember, kollégáival is mindig udvarias, türelmes, volt, igazi *gentleman*nek láttam.

Terényi Ede a **zenetudós** a modern összhangzattan rendszerét kutatta, és több mint 25 évi munkájának eredményeként adta ki „*A modern zene összhangzattana*” című szakkönyvét.

Ede Terényi: *The Harmony of the Modern Music (1900-1950)*,
Grafycolor kiadó, Kolozsvár, 2006.

Az évek folyamán kiadott szakdolgozatai is ezzel a témával foglalkoznak. Életrajzi kötetei XX. századi magyar zeneszerzőkről (Veress Sándor, Lajtha László, Balassa Sándor) jelentősek. Úgyszintén publicisztikája, melyet évtizedekig heti rendszerességgel megjelentett az *Utunk* című hetilapban, és később a *Helikon*ban. Cikkei a lapok internetes oldalainak archívumában is olvashatóak, de kötetekben is megjelentek, úgy mint „*Zene marad a zene?*”, „*Paramuzikológia*”, „*Zene Tegnap Ma. Holnap*”, „*Zene – Költői Világ*”, „*Zene és Virágok*” – ez utóbbiban cikkei színes grafikáinak kíséretében vannak publikálva.

Terényi Ede: *Zene és Virágok*,
Grafycolor kiadó, 2010.

Terényi Ede: *Zene – Költői világ*,
Grafycolor kiadó, 2008.

Grafikái és képei egyéni kivitelezésűek, melyekben a szerző spontaneitása a fantáziával ötletesen és eredeti módon jelenik meg, gazdag színkombinációban és szuggesztív, kiegyensúlyozott téri elrendezésben. Spirituálisan is kifejező a képek tartalma, meditációs figyelemösszpontosító képességük kifejezetten erős.

Irodalom

Coca, Gabriela, *Interjú Terényi Edével*, október 2008.

Coca, Gabriela, "*Ede Terényi - History and Analysis*", Cluj University Press kiadó, Kolozsvár, 2010.

Coca, Gabriela, *Muzicieni clujeni de azi: Ede Terényi (Kortárs kolozsvári zeneszerzők: Ede Terényi)*, in: *Kolozsvár – Emberek és Zene* című rádióadásban (szerkesztő: Univ. Prof. Dr. Elena Chirceş), Radio România Muzical, Bukarest, 2008 október 26.

Gibran, Kahlil, *A Próféta. The Prophet*, Édesvíz Kiadó, Budapest, 1998.

***, <http://ede-terenyi.blogspot.ro/>